PROFESORUL ION CHIŢIMIA – CUM L-AM CUNOSCUT, CUM ÎL ŞTIU, CUM MI-L VOI AMINTI TOTDEAUNA

Mihai MITU

L-am cunoscut pe profesorul Ion Chiţimia înainte de a-i fi student. Era prin mai 1954, când, elev fiind în ultima clasă de liceu (la Şcoala Medie de Activităţi Culturale), profesorul meu de literatură, neuitatul Augustin Z.N. Pop îmi zice, după ultima oră de curs în care ne vorbise despre Eminescu: „Hai cu mine să-l vezi pe Călinescu!" Şi m-a dus la Institutul de Istorie şi Teorie Literară, în vechea clădire, de pe bulevardul Pache Protopopescu. Am intrat în holul Institutului, de unde, prin uşa de sticlă, l-am putut vedea pe Călinescu în capul unei mese, vorbindu-le mai multor colaboratori. Zărindu-l pe „domnul Augustin", unul dintre aceştia se ridică de la masă şi se furişează în linişte spre noi. Era un om între două vârste, mic de statură (aşa mi se părea mie, cel care am fost întotdeauna înalt de peste 1,90 m). Apropiindu-se, dă mâna cu profesorul meu, zâmbindu-şi prieteneşte şi apoi... ridică ochii spre mine. Domnul Augustin mă recomandă, spunându-i cine sunt şi apoi mai schimbă câteva vorbe cu el, cu deosebire despre Călinescu, care-i adunase pe membrii Institutului ca să le citească din ultimele sale producţii. N-am mai zăbovit prea mult, căci Ion Chiţimia – aşa îl chema pe interlocutor – s-a retras, ca să nu lipsească nepermis de mult de la şedinţa comună cu Călinescu, iar noi, profesorul A.Z.N. Pop şi cu mine, ne-am mai învârtit niţel prin holul Institutului (atunci i-am zărit, pe pereţi, pe I. Bianu şi N. Cartojan), apoi am plecat.

Numele „Ion Chiţimia" nu-mi spunea nimic atunci, în primăvara lui 1954. Plecând de la Institut, profesorul A.Z.N. Pop mi-a adăugat pe drum câte ceva despre el, că a studiat în Polonia unde l-a trimis Cartojan, că ştie polona şi conduce secţia de polonă de la Filologie, şi cam atât. În toamnă, prezentându-mă să mă înscriu la Filologie, am optat pentru limbile slave, la îndemnul celuilalt mare profesor, Dan Simonescu („lasă româna sau franceza, du-te la o limbă slavă, căci e nevoie şi de slavişti!"); examen de admitere n-am dat, pentru că, fiind „şef de promoţie" cu diplomă de merit, aveam dreptul să mă înscriu la orice facultate din oficiu, fără examen. După afişarea rezultatelor, am fost adunaţi toţi cei reuşiţi într-o sală mai mare, ca într-un amfiteatru, în prezenţa unui profesor din conducerea Facultăţii. Eram destul de mulţi, peste patruzeci, căci atunci se şcolariza la toate limbile slave (limba rusă era o secţie aparte, ca şi acum), deci de şase ori (bulgară, cehă, polonă, slovacă, sârbă, ucraineană) câte şapte locuri, eram precis 42 de „boboci slavişti". În prezidiu se aflau şefii fiecăreia dintre secţii, dintre care îmi amintesc pe prof. Pandele Olteanu – pentru slovacă, prof.

BDD-A24238 © 2008 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:03 UTC)

Elena Eftimiu – pentru cehă, prof. Ecaterina Piscupescu – pentru bulgară şi singurul pe care-l cunoşteam, prof. Ion Chiţimia – pentru polonă.

Nu aveam idee despre niciuna din aceste limbi, dar hotărârea mea era luată: polona. Nu ştiu dacă a fost într-un fel şi „glasul sângelui" (bunicul meu din partea mamei era polonez, Michał Zabloski, care mi-a dat şi numele său de botez; nu l-am cunoscut, aveam numai un an când a murit); de la Festivalul Mondial al Tineretului, care a avut loc la Bucureşti (1953), reţinusem, numai vizual expresia „Pokój i przyjaźń" (Pace şi Prietenie), care figura în toate limbile pe pânze roşii şi albastre în tot oraşul. Şi cam atât.

După şedinţa comună cu toţi bobocii „slavişti", me-am împărţit pe secţii, în săli diferite. La catedră, profesorul Chiţimia ne-a prezentat pe colaboratorii săi mai tineri, foşti studenţi, Elena Deboveanu, Elena Timofte şi Victor Jeglinschi. Doamna Deboveanu urma să ne predea cursul teoretic de limba polonă contemporană, iar ceilalţi doi cursurile practice de limbă (exerciţii gramaticale, traduceri, retroversiuni, conversaţii). Profesorul avea să ne predea cursul de istoria literaturii polone.

Prezentările, o dată făcute, s-a trecut la obiect: limba polonă, Polonia, polonezii, istoria şi cultura polonă. Profesorul ne vorbea rar, simplu, fără emfază, dar cu fraze meşteşugite, pline de miez. Am aflat de la bun început o mulţime de lucruri noi, eram purtaţi parcă într-o altă lume. Abia când ne-a pomenit despre românii din Polonia, despre cronicarii noştri, care au trăit şi studiat în şcoli polone, despre Eminescu şi Mickiewicz, despre marele Hasdeu, despre istoricul P.P. Panaitescu ca lector de limba română la Cracovia, despre polonezii refugiaţi la noi în timpul războiului şi despre alte mărturii ale apropierii şi colaborării româno-polone, mi-am dat seama că lumea polonă era, în bună măsură, şi lumea noastră, că am avut ce să ne spunem şi ce să învăţăm unii de la alţii, că mai sunt destule lucruri care aşteaptă să fie descoperite, studiate şi puse în lumină, că, într-un cuvânt, filologia polonă, polonistica, poate să fie, este chiar o meserie, în care te poţi afirma, poţi arăta ce ştii, poţi aduce ceva nou. Din acele clipe, în sunetul vorbelor domoale, dar apăsate, ale Profesorului, am devenit altul, nu mai eram proaspătul absolvent de liceu, încă dibuind drumul pe care să-l apuc, mă simţeam deja polonistul, ce-i drept, acum unul mic, mititel, care nu ştia ce-l aşteaptă într-o lume aproape necunoscută, dar care a păşit apoi, tot mai sigur, pe acest drum, până astăzi.

Că aşa era, o dovedeşte şi episodul – cu iz anecdotic – care a urmat spre sfârşitul „lecţiei inaugurale" a Profesorului. Ca să ştim mai bine ce ne aşteaptă, domnia sa ne-a scris pe tablă o prea cunoscută mostră de limbă polonă, parcă înadins căutată pentru străini: *W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie* (La Szczebrzeszyn un tăun bâzâie în păpuriş), cerându-ne apoi să încercăm fiecare a o reproduce. Când mi-a venit rândul (colegele mele au renunţat s-o facă, încă de la prima silabă!), am slobozit cu trudă un şir de sunete, căci în afară de mine, în grupă erau numai fete, mai mult consoane, cam în genul: *„fşebejne şonşci jmifşcine"*. Profesorul a zâmbit uşor (mai făcuse probabil această experienţă cu alţii înaintea noastră!) şi a încheiat: „Puteam să-mi vând marfa, lăudând-o peste măsură, cum ar face orice negustor, de teamă că va rămâne cu ea nevândută; n-am făcut aceasta, dar nu mă tem, am încredere în dumneavoastră, veţi reuşi!" Popularizată

BDD-A24238 © 2008 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:03 UTC)

astfel de către Profesorul-negustor, „marfa” lui ne-a trezit cu atât mai mult curiozitatea. Am rămas, alături de colegele mele, fidelii „degustători” ai acestei mărfi, în toţi cei cinci ani de studenţie filologică. Căci, în afară de har, de vocaţie, de măiestrie – calităţi cu care ne-a transmis ani la rând cunoştinţele de limbă şi literatură polonă, făcându-ne să le înghiţim cu sete, Profesorul mai avea şi o însuşire – rară pe atunci –: nu ne vorbea cu „tu” şi „voi” (cum eram obişnuiţi în şcoală), ci cu „dumneata” şi „dumneavoastră”. Odată ajunşi studenţi, deveniserăm aproape colegi, egali cu Profesorul nostru, prieteni, camarazi, gata să descurcăm împreună tainele ştiinţei. Cea mai mare bucurie a Sa era atunci când studentul îl întrerupea, punându-i întrebări. Şi această bucurie mi-a rămas şi mie – cea mai frumoasă moştenire de la Profesorul meu.

Aşa l-am cunoscut pe Profesorul Ion Chiţimia în vara-toamna anului 1954. În tot ce a urmat, pe timpul studenţiei mele şi după aceea, prin tot ceea ce a gândit şi a înfăptuit, a devenit, alături de bunul meu tată, un model.

Înainte de orice, un *model de bunătate.* Omul acesta a fost un om bun prin definiţie, nu ştia ce înseamnă să faci rău cuiva. Chiar în cazul unora predispuşi a face numai rău, se străduia să găsească în sufletul lor mai întâi un grăunte de bunătate: poate că, totuşi!? Şi încerca să încurajeze, să cultive, să îngrijească acel mărunt „bine”, în speranţa că va da roade. Dacă, totuşi, aceasta nu se întâmpla, dacă răutatea triumfa, îi întorcea spatele, tăcut, discret, nu fără o umbră de mâhnire, dar... fără a se socoti învins.

Şi n-a putut fi învins, pentru că s-a apărat cu o armă puternică, singura cu adevărat puternică în vremuri grele, de restrişte: *Cartea!* Şi ne-a îndrumat şi pe noi, învăţăceii lui, să ne apărăm cu ea, să n-o lăsăm din mâini, orice s-ar întâmpla. Şi nu făcea acest lucru ostentativ, în declaraţii pompoase, sforăitoare, ci dimpotrivă, numai şi numai prin exemplul său personal, din viaţa sa de toate zilele, însoţit, faţă de noi, cu acel licăr – în aparenţă, enigmatic din priviri, cu acel zâmbet plin de înţeles, mai grăitor decât orice pe lume, zâmbetul care era numai al lui, al Profesorului!

Ne-a socotit pe fiecare dintre noi un prieten, un coleg de breaslă. A semnat de mai multe ori studii şi articole alături de colaboratorii săi mai tineri de la catedră, foştii săi studenţi, ne-a îndemnat să cercetăm, să studiem, să traducem încă de pe băncile facultăţii, iar când găsea în produsele minţii noastre ceva frumos, ceva izbutit, se grăbea să ilustreze un comentariu sau altul din propriile lucrări cu exemple luate de la noi, citându-le cu probitate şi entuziasm totodată, fie că erau vreo recenzie asupra operelor lui Mickiewicz sau traduceri inedite din Kochanowski sau Konopnicka, făcute de noi la seminarul de literatură polonă. Ne dăruia mereu, în afară de îndrumări şi sfaturi prin viu grai, şi din lucrările sale publicate (studii, articole, comunicări, chiar cărţi) cu frumoase dedicaţii, însoţite de fiecare dată cu generoase aprecieri şi urări de succes.

Am avut fericitul prilej de a-l simţi şi a-l avea aproape şi în afara catedrei, a ţării, în Polonia, unde am fost bursier UNESCO (1961-1962) şi apoi lector de limba română la Universitatea din Cracovia (1969-1976). Răspundea prompt la scrisori, interesându-se de preocupările mele, de planurile şi munca mea, iar, dacă se întâmpla să aibă nevoie de vreo informaţie ştiinţifică sau chiar de vreo lucrare, vreo noutate în domeniu, atunci îşi formula dorinţa cerându-şi scuze, şi numai „dacă se poate, dacă nu

BDD-A24238 © 2008 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:03 UTC)

mi-e prea greu" etc., iar dacă răspunsul meu se materializa direct prin folosirea celor cerute în vreo nouă lucrare, făcea aceasta pomenind sursa cu mulţumirile de rigoare; toate acestea porneau de la Dânsul firesc, natural, fără emfază, ca într-o obşte de egali, ca într-o mare familie.

Numele său, rostit în Polonia, în mediul universitar polonez, deschidea toate uşile. Era destul să adaug că „am învăţat polona cu Chiţimia", ca dintr-o dată să fiu privit sau primit altfel: în locul unei cordialităţi reci, de circumstanţă, aveam parte de cuvinte pline de sinceră admiraţie, pentru Dânsul, pentru şcoala românească de polonistică. Am fost cu atât mai fericit în două ocazii când s-a întâmplat să fiu alături de Dânsul chiar în Polonia, pe când mă aflam la Cracovia, la catedra de limba română: prima dată, cu prilejul vizitei unei delegaţii oficiale conduse de prof. Mircea Maliţa, ministrul învăţământului, a doua oară când, la invitaţia Universităţii Jagiellone, Profesorul a ţinut un ciclu de lecţii şi conferinţe în faţa studenţilor de la română. Să mai adaug că momentul când l-am însoţit la depunerea unei coroane de flori la monumentul martirilor de la Oświęcim (Auschwitz) sau cel când l-am prezentat studenţilor cum m-am priceput, cu cele mai frumoase vorbe, au fost printre cele mai înălţătoare din viaţa mea?

Profesorul-slavist, omul de catedră, a fost şi un mare cercetător în multe domenii ale ştiinţelor umaniste la noi: în literatura română veche şi folclor, în istoria cărţii şi bibliologie, în literatură universală şi comparată. Emul al unor mari savanţi ai secolului al XX-lea – românul Nicolae Cartojan şi polonezul Julian Krzyżanowski (pe care i-a omagiat în mai multe rânduri) – a devenit el însuşi un savant de talie europeană. Stau mărturie cele peste 300 de lucrări publicate – unele, fundamentale în istoria culturii noastre, numeroasele societăţi ştiinţifice din ţară şi de peste hotare care l-au primit în rândurile lor.

Paralel cu activitatea la catedră, în calitatea sa de conducător al secţiei de filologie polonă, Profesorul I.C. Chiţimia a fost decenii de-a rândul cercetător la Institutul de Istorie şi Teorie Literară al Academiei, unde a îndeplinit mai multe funcţii: secretar ştiinţific (de la înfiinţare, în 1949), şeful secţiei de folclor (1953); a fost membru fondator al Asociaţiei Slaviştilor din România (1956) şi membru în Comitetul de conducere al acesteia, membru al Comisiei de istorie a slavisticii de pe lângă Comitetul Internaţional al Slaviştilor; membru al Comitetului de conducere al Societăţii de Ştiinţe Filologice, afirmându-se cu autoritate şi competenţă în comitetele de redacţie ale revistelor acestor organisme („Studii şi cercetări de istorie şi teorie literară", devenită „Revista de istorie şi teorie literară", „Romanoslavica", „Limbă şi literatură"). Nemărginita sa disponibilitate de a ajuta pe toţi în toate domeniile, fără a precupeţi niciun efort, era unanim recunoscută. Era prezent oriunde, în capitală şi în provincie, nu numai la Facultate şi la Institut, în societăţile şi organismele ştiinţifice amintite, ci şi în multe alte locuri unde se simţea nevoie de prezenţa lui benefică pentru ştiinţă, de erudiţia şi autoritatea sa. Nu refuza pe nimeni, se ducea oriunde era solicitat, până şi în cele mai puţin cunoscute societăţi şi asociaţii culturale de prin judeţe, la aniversări şi comemorări de instituţii şi personalităţi locale din domeniul istoriei culturii şi literaturii,

BDD-A24238 © 2008 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:03 UTC)

fără a se mărgini la o simplă prezenţă decorativă prin prezidiu şi prezentând mai întotdeauna referate şi comunicări ştiinţifice de înaltă ţinută academică.

Nu puţini sunt aceia cărora le-a făcut cinstea de a figura în comisiile de examene sau de a le conduce tezele de doctorat, de a-i sprijini prin opiniile sale în vederea promovărilor, de a le prefaţa lucrările personale prin cuvinte alese, de recunoaştere a meritelor. A făcut-o de fiecare dată cu inima deschisă, animat de neţărmurita sa dragoste faţă de cei tineri, de dorinţa sinceră de a sublinia adevăratele valori.

Am avut şi eu deosebita cinste de a-i fi alături în diferite împrejurări, în şedinţele de lucru ale Comitetului de conducere al Asociaţiei Slaviştilor, în comitetul de redacţie al publicaţiei noastre „Romanoslavica", în cadrul diferitelor sesiuni ştiinţifice de comunicări pe diferite domenii (istorie literară, istoria slavisticii, bibliologie şi altele). De fiecare dată i-am admirat spiritul plin de omenie şi colegialitate faţă de autorii lucrărilor, faţă de participanţii cu referate. Întreaga sa fiinţă, modul cum se exprima faţă de oameni şi faţă de problemele discutate emanau un sentiment de deosebit respect, de mândrie, de profundă satisfacţie intelectuală, care ne urmărea multă vreme după ce ne despărţeam de Dânsul.

Ne încuraja şi ne sprijinea pe toţi. Se interesa de gândurile şi eforturile noastre, se bucura de progresele noastre, noi, elevii lui, eram totul pentru Dânsul, dar... nu vorbea niciodată despre propria sa persoană. Niciodată nu spunea: „eu am făcut...", „eu am trăit asta...", „eu am ştiut..." ş.a. Ştiam că a trecut prin vremuri grele, că a fost mobilizat pe frontul din Răsărit, dar nimic mai mult. Despre faptul că a fost rănit, că era la un pas de moarte, că a fost salvat în ultima clipă, că a petrecut luni de zile într-un spital de răniţi din Sinaia, timp în care a continuat să scrie, că ţinea un jurnal de însemnări, despre toate acestea şi alte amănunte am aflat mult mai târziu, după ce ne-a părăsit. Era de o discreţie desăvârşită, şi-a văzut mereu de munca lui, de cărţile lui, nu s-a zbătut să ajungă cât mai repede cât mai sus, „să dea din coate" pentru a o lua înainte cu orice preţ. Nu s-a plâns, nu a protestat, nu a condamnat pe nimeni, deşi avea motive s-o facă. Chiar dacă recunoaşterea meritelor a venit uneori târziu sau numai pe jumătate, a acceptat totul cu seninătate.

Am fost printre cei puţini pe care i-a acceptat în intimitate, acasă la Dânsul. L-am vizitat în mai multe rânduri, cu diferite prilejuri, în vechea locuinţă din strada inginer Zabloschi şi apoi la cea nouă, în apartamentul din Drumul Taberei, de fiecare dată abia găsindu-mi un locşor din cauza mulţimii de cărţi, „aşezate" claie peste grămadă. Fiecare dintre aceste vizite a fost pentru mine o trăire de neuitat, din care am ieşit mai întărit, mai împlinit sufleteşte. Îmi amintesc mai ales de prima şi de ultima întâlnire de acest fel cu Dânsul: prima dată, pe când eram student în anul al III-lea, prin mai 1958, când l-am felicitat la a 50 aniversare şi când s-a „revanşat" nici mai mult, nici mai puţin decât cu întreaga colecţie a „Cercetărilor Literare", revista lui N. Cartojan: „Ia-le, s-ar putea să-ţi folosească!" Mi-a rămas ca o comoară nepreţuită toată viaţa.

Ultima oară l-am întâlnit prin decembrie 1995, la câteva săptămâni înainte de dispariţia sa. Academia pregătea o şedinţă de comemorare a 50 de ani de la moartea lui N. Cartojan. Bolnav şi neputând participa, Profesorul m-a chemat la Dânsul, rugându-

BDD-A24238 © 2008 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:03 UTC)

mă să pregătim împreună cuvântul său omagial. Am făcut-o cum m-am priceput şi am rostit cuvântul, în numele Său, înecat de emoţie, în aula Academiei. Îl lăsasem mai departe, în suferinţă, dar fericit că nu lipsea de la omagierea Dascălului Său.

Acesta a fost Ion Chiţimia, profesorul meu iubit, aşa cum l-am cunoscut, cum îl ştiu şi cum mi-l voi aminti întodeauna. A fost pentru mine ceea ce a fost pentru Dânsul Nicolae Cartojan: dacă Părinţii mei mi-au dat viaţă, El mi-a îndrumat gândul ca s-o trăiesc cum se cuvine. Omagiindu-l, asemeni altor elevi ai Săi, cu diferite prilejuri aniversare în timpul vieţii, am fost la căpătâiul lui în ziua în care şi-a dat obştescul sfârşit.

Acum, la a 100-a aniversare a naşterii Sale, mi-am îngăduit să-l omagiez mai întâi prin primul volum al meu de studii de istorie culturală *Romano-Polonica* (apărut anul trecut la Editura Universităţii) ca oglindire a învăţăturii pe care mi-a transmis-o, ca om şi profesor în timpul vieţii, şi acum, cu prilejul acestei sesiuni festive organizate de catedră şi de Asociaţia Slaviştilor, prin culegerea de *Scrieri alese* ale Profesorului, care reuneşte studii şi comunicări răspândite prin reviste din ţară şi străinătate, multe mai greu accesibile, dar cu atât mai necesare noilor generaţii de studenţi polonişti (şi acest volum, tot la Editura Universităţii). Fie ca acestea, alături de omagiile aduse de alţi colegi – istorici literari, folclorişti şi scriitori –, să se constituie în monumentul nepieritor ce i se cuvine.

Résumé

Au centenaire du professeur Ion C. Chiţimia, l'auteur, le dernier de ses anciens étudiants qui enseignent encore à la faculté, évoque sa personalité, tout en soulignant ses grandes qualités aussi humaines que scientifiques : modestie, générosité, affection pour les jeunes gens et sa passion pour le livre et la science.

Dés la premiére rencontre avec le professeur (vers 1954, avant de lui devenir étudiant) et jusqu'à sa disparition (le 19 février 1996), celui-ci est resté pour l'auteur un modéle de vie et de dévouement pour le travail.

BDD-A24238 © 2008 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:05:03 UTC)